

**Hanzehogeschool
Groningen**
University of Applied Sciences

EEN STAP NAAR VOREN!

Preventief en omgevingsgericht werken binnen het CJG

Eenmalige uitgave, maart 2015

GOEDE VOORBEELDEN

Preventief en
omgevingsgericht
werken, wat is dat?

2

RAUW VOLK?

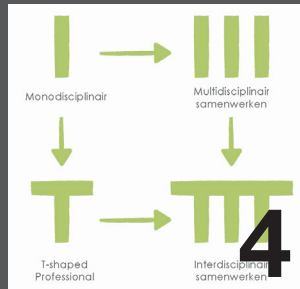
Eerst contact leggen,
dan zien wat je kunt
doen

3

T-SHAPED

Combi van
interdisciplinair
werken en vakkennis

4

KOKEN TEGEN PESTEN

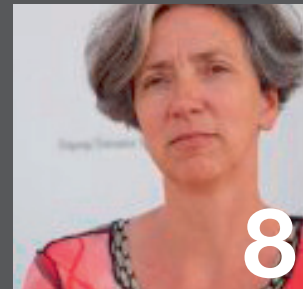
Bewoners bedenken
zelf oplossingen in
Groningen-Zuid

5

HANDEN OP DE RUG

Interview
Anita Schnieders

8

DE CIRKEL DOORBREKEN

Column
Lucie Kessels

12

Preventief en omgevingsgericht werken

Maak ouders sterk!

Jonge ouders kunnen anno 2015 niet meer vanzelfsprekend rekenen op goede raad en praktische steun van familie en burens. Juist als zich moeilijkheden voordoen, wordt die leemte voelbaar. Professionele hulp roepen ouders meestal pas in als de problemen hen boven het hoofd groeien. De uitdaging is om jonge ouders eerder en laagdrempelig te ondersteunen. Preventief en omgevingsgericht werken dus.

“Hoe kun je de gaten in het weefsel rondom gezinnen dichten? Hoe doen professionals het, en hoe kunnen we samen met hen interventies en werkwijzen ontwikkelen die goed werken?” Lector dr. Jeannette Doornenbal van het lectoraat Integraal Jeugdbeleid doet samen met het werkveld al jarenlang onderzoek naar opvoeden en opgroeien in de wijk. In het onderzoeksproject CJG, ‘Een stap naar voren’ zochten onderzoekers en studenten van de Hanzehogeschool Groningen samen met professionals uit wat preventief en omgevingsgericht werken is en hoe ze het in de praktijk kunnen brengen. Ze zetten het spotlicht op twee concrete voorbeelden om deze vragen te kunnen beantwoorden: het anti-pestbeleid in Groningen-Zuid en het versterken van de sociale cohesie in de woonschepenhaven in de Oosterparkwijk.

Stap naar voren

Preventief en omgevingsgericht werken sluit naadloos aan bij de participatiemaatschappij waar de overheid op allerlei fronten op inzet, met eigen kracht en onderlinge hulp als

kernbegrippen. Deze ontwikkeling is ook de toekomst voor het sociale jeugddomein: eerder en lichter ondersteunen, benutten van de eigen kracht van gezinnen door hun netwerk te mobiliseren en te versterken. De gemeenten willen daarnaast via interdisciplinair werkende teams die een buurt of wijk onder hun hoede krijgen.

De ‘stap naar voren’ verwijst naar de stap die professionals moeten zetten richting ouders en de buurt, én over de stap die ze daarbij zetten buiten de grenzen van hun vakgebied. Want ze moeten interdisciplinair gaan werken, meer generalistisch en minder specialistisch. Werken in een interdisciplinair team betekent dat de teamleden zich niet tot hun eigen vak kunnen beperken en dat collega’s met een andere achtergrond soms ook ‘hun’ dingen doen.

Maar de belangrijkste betekenis is misschien wel dat die stap naar voren een stap vooruit betekent, naar betere ondersteuning van ouders en hun kinderen.

Fotograaf: Gemma van der Aa

“Je slecht de muren van je eigen instelling. Als iemand met bepaalde expertise in mijn team zit, kan ik die kennis even ophalen. En als het echt nodig is, schakel ik een collega in.”

Axel Kroeze, CJG Oosterpark

“We hebben de ouders en kinderen zelf een oplossing laten organiseren. Het pesten is de wereld niet uit, maar men kent elkaar nu. De sfeer in de wijk is verbeterd.”

Ciska van Hes, CJG Zuid

WAT IS PREVENTIEF EN OMGEVINGSGERICHT WERKEN?

- 1 Aansluiten bij de doelgroep
- 2 Versterken van de sociale cohesie in de buurt
- 3 Mobiliseren van het sociaal netwerk van de doelgroep
- 4 Signaleren van risicosituaties en zo nodig ingrijpen

Lees verder op pagina 2: Preventief en omgevingsgericht werken, wat is dat? ►

Preventief en omgevingsgericht werken, wat is dat?

Wat is preventief en omgevingsgericht werken? In het project CJG ‘Een stap naar voren’ is dat op een rijtje gezet. Door in binnen- en buitenland te kijken naar good practices. En door te kijken en te luisteren naar Groningse professionals. Er blijken vier hoekstenen te zijn:

- 1 Aansluiten bij de doelgroep
- 2 Versterken van de sociale cohesie in de buurt
- 3 Mobiliseren van het sociaal netwerk van de doelgroep
- 4 Signaleren van risicosituaties en zo nodig ingrijpen

Aansluiten bij de doelgroep

De professionals moeten aansluiten bij de leefsituatie, leefstijl en leefomgeving van de doelgroep. Dat betekent dat deze aspecten eerst duidelijk in kaart gebracht moeten worden in een meer of minder uitgebreide wijkanalyse. Zo’n analyse geeft houvast bij de vraag hoe zij in contact kunnen komen met de doelgroep: waar moeten zij aanwezig zijn om een gemakkelijk en laagdrempelig aanspreekpunt te vormen? Het geeft ook richting aan het streven om de eigen kracht van de doelgroep te benoemen en het gebruik van de eigen kracht te stimuleren. Voor zover er ondersteuning en hulp door professionals nodig is, moet die gegeven worden in een vorm die bij de doelgroep past.

Versterken van de sociale cohesie in de buurt

Door de sociale samenhang in de buurt te versterken, verbetert ook het pedagogisch

klimaat in de buurt. Dat kunnen de professionals op gang brengen door bijvoorbeeld samen met de doelgroep buurtactiviteiten te bedenken en te organiseren en de doelgroep te ondersteunen bij de uitvoering ervan.

Mobiliseren van het sociale netwerk van de doelgroep

Hoe ziet de sociale samenhang in de buurt eruit? Dat moeten professionals onderzoeken door erover in gesprek te gaan met de doelgroep. Vervolgens kunnen zij contact leggen met het sociale netwerk van de doelgroep om met elkaar – doelgroep, netwerk, professionals – oplossingen te ontwerpen waar ook het netwerk aan bijdraagt.

Signaleren van risicosituaties en zodig ingrijpen

Soms is de eigen kracht van de doelgroep niet voldoende en moeten professionals ingrijpen om erger te voorkomen. Om dat goed en tijdig te kunnen inschatten moeten de professionals aanwezig zijn in de buurt en contact leggen en onderhouden met de buurtbewoners. Zij moeten doorvragen naar ‘de vraag achter de vraag’. Als er een risicosituatie is gesignaleerd, moeten zij daar aandacht aan besteden en die bespreken tijdens contacten met cliënten. Zonodig moeten zij ingrijpen. Hierbij is het van groot belang dat zij multidisciplinair werken en nauw contact houden met andere betrokken instanties.

[Achtergrondinformatie over de werkzame factoren en andere onderwerpen zijn te vinden in de infographic die over dit project gemaakt is.] Deze infographic presenteert de opbrengsten van het CJG project ‘Een stap naar voren’ en bevat algemene informatie over preventief en omgevingsgericht werken. Kijk voor de volledige infographic, inclusief downloads, op www.eenstapnaarvoren.nl

Fotograaf: Gemma van der Aa

Preventief en omgevingsgericht in de praktijk

Eén van de sociaal verpleegkundigen voor 4- tot 12-jarigen werkt al een aantal jaren binnen het CJG en komt regelmatig op de lokale basisschool. Zij staat regelmatig op het schoolplein, maar ook daar is het lastig in contact komen met ouders. Ouders bewaren afstand, want in het zicht van andere ouders een gesprek aanknopen met de sociaal verpleegkundige zou de verdenking op kunnen wekken dat je als ouder de opvoeding niet in de hand hebt. In het kader van het project gaat de sociaal verpleegkundige tegenwoordig vaker naar activiteiten in de woonschepenhaven en ontmoet daar ouders. Zij vertelt over haar werk: “Ik ben onlangs op de fiets naar de woonschepenhaven gegaan om een vergadering bij te wonen van de bewonersvereniging. Ik heb zelf gemerkt hoe ver het eigenlijk fietsen is en begrijp dat dat ouders belemmert om met hun kinderen naar het CJG te komen. We hebben koffie gedronken en gepraat over van alles en nog wat, waarna ik ben uitgenodigd door de bewoners om aanwezig te zijn bij een door henzelf georganiseerd festival. Zoiets is een heel natuurlijke gelegenheid om met ouders in contact te komen. Na afloop van de bewonersvergadering werd ik bijvoorbeeld door iemand aangesproken die zich zorgen maakte over een alleenstaande ouder die te veel dronk.”

Aan dit deelproject werkten mee:

Axel Kroeze, Maaike Langenberg en Anita Rolfes, vanuit het CJG Oosterpark
Bas Stuurwold en Lois de Vries, docent-onderzoekers Hanzehogeschool Groningen.

Het CJG, wat kun je ermee?

Regelmatig komen ze in het nieuws, de gruwelverhalen over mis-handelde kinderen. Uitgebreid wordt uitgemeten hoeveel hulp-verleners er wel niet betrokken zijn bij het gezin, hoe gebrekkig de samenwerking verloopt en gaat het over de handelingsverlam-ming bij professionals waardoor de boel zo uit hand is gelopen. Weinig oog is er overigens voor de gevoelens van machteloosheid van de betrokken hulpverleners, maar dat terzijde. Er moet iets gebeuren, het kan zo niet langer, vinden publiek en politiek.

Onder dit gesternte werd in 2007 het CJG geboren, met als voedsvrouw minister Rouvoet. Het CJG zou als voorportaal van Bureau Jeugdzorg moeten zorgen voor adequate samenwerking en afstemming, vooral voor kwetsbare jongeren. Zonder enige

kennis van lokale en regionale verschillen werd het CJG van bovenaf over Nederland uitgerold. De bestaande samenwerkingsverbanden tussen bijvoorbeeld maatschappelijk werk, scholen en huisartsen moesten - eufemistisch genoemd - opgaan in het CJG. In de praktijk

werden ze vaak simpelweg afgebroken als gevolg van verschuiving van budgetten. Het maatschappelijk werk kreeg bijvoorbeeld in sommige gemeenten geen vergoeding meer voor het organiseren van het multidisciplinair overleg, want dat werd nu door de CJG-coördinator georganiseerd. Dit zette kwaad bloed bij de maatschappelijk werkers, van wie vervolgens wel verwacht werd onder de vlag van het CJG multidisciplinair samen te werken. Nu is enig kwaad bloed niet erg, als het CJG beter functioneert dan die lokale en regionale samenwerking.

In 2012 constateerde de Algemene Rekenkamer na onderzoek onder 42 gemeenten dat na vier jaar de CJG’s nog steeds moeite hadden met het signaleren van risicjongeren. En was het daar niet juist om

te doen? Het CJG als coördinatiemechanisme voor een falend hulpverleningssysteem faalt zelf, uitzonderingen daargelaten. Dat is het CJG niet aan te rekenen. Het is gewoon naïef om te denken dat je zoiets als gebrek aan samenwerking en coördinatie rondom moeilijke, kwetsbare, complexe burgers met een organisatorisch construct kunt oplossen. De ‘brave’ ouders weten met hun kinderen wel de weg te vinden naar het CJG. Maar dat wisten ze daarvoor, toen het consultatiebureau nog bestond, ook al. Het ging juist om de moeilijk te bereiken groepen. Deze trekken zich echter niks aan van de wijze waarop de hulpverlening is georganiseerd en in welk hokje ze wel of niet passen. Hoe je het

‘Ik laat merken dat ik écht geïnteresseerd ben’

Axel Kroeze is buurtmaatschappelijk werker in de Oosterparkwijk. Hij deed mee aan het onderzoeksproject in de woonschepenhaven. Die buurt was eigenlijk nauwelijks in beeld bij het CJG, dus daar moest maar eens verandering in komen. Maar hoe dan? Zo moeilijk is dat niet, vindt Axel. “Het enige wat ik daarvoor doe, is laten merken dat ik écht geïnteresseerd ben. Eerst contact maken en dan maar eens kijken wat je kunt doen.”

Het enthousiasme voor zijn werk straalt van hem af terwijl hij, samen met deelprojectleider Bas Stuurwold, over het project vertelt. Erop af gaan, praten, nieuwsgierig zijn en kijken waar je kunt aanhaken met wat jij te bieden hebt – voor Axel lijkt het net zo natuurlijk als ademen.

Rauw volk?

Over de woonschepenhaven bestonden nogal wat vooroordelen bij de verschillende hulpverleners. De mensen van het CJG kwamen er nooit; rauw volk zou er wonen! De werkelijkheid bleek een stuk minder spannend. Axel stapte samen met de jeugdverpleegkundige, op de fiets en peddelde erheen. “Toen we halverwege waren, zeiden we tegen elkaar: wat een eind weg! Geen wonder dat die mensen nooit bij ons aankloppen!” Ze troffen een drijvend dorpje aan, waar ze vrijwel meteen aan de praat raakten en kennismakten met actieve buurtbewoners. Simpelweg door op de fiets te stappen en in gesprek te gaan, legden ze de kiem om het vertrouwen van de buurt te kunnen winnen. Ze hielden regelmatig contact en boden tips en hulp waar dat kon. Axel kwam bijvoorbeeld met het idee voor een buurtkranje. “Gratis bladen en buurtkranjes worden in armere wijken vaak heel goed gelezen. Door daarmee te helpen, geef je ook iets, dat wordt gewaardeerd.” En zo konden ze nog weer later bijvoorbeeld via een CJG-standje met ballonnen – en informatie – tijdens een buurtfestival laagdrempelig contact leggen met jonge ouders.

Muren slechten

“Toen ik jaren geleden begon als jeugdhulpverlener, merkte ik al dat er bij problemen altijd meerdere dingen tegelijk spelen. Dat kun je niet in je eentje aanpakken, daar heb je een netwerk voor nodig. Daar heb ik veel van opgestoken.” Axel werkt sinds april in een zogeheten sociaal team dat binnenkort wordt omgedoopt in ‘interdisciplinair wijkteam’ dat gebiedsgericht gaat werken. Dat is een team waarin verschillende disciplines

samenkomen om de zorg in een bepaalde wijk van de stad Groningen vorm te geven. De bedoeling is dat de professionals in zo’n team generalistisch werken zodat de cliënten niet steeds een andere hulpverlener zien voor een ander aspect van hun problematiek. “Je slecht de muren van je eigen instelling”, zegt Axel. “Je stap er even naast, in het grijze gebied. Als iemand met bepaalde expertise in mijn team zit, kan ik die kennis even ophalen. En als het echt nodig is, schakel ik een collega in. Op die manier kun je het streven van één gezin één plan veel langer volhouden.” Hij noemt als voorbeeld de wijkagent die inspringt bij het invullen van het belastingformulier. Of de jeugdverpleegkundige die goede raad kan geven als iemand in financiële problemen dreigt te raken. Dat klinkt makkelijker dan het is. Hoe organiseer je dat de kennisdeling in zo’n team soepel verloopt? Welke kennis is zo specialistisch dat je dat niet aan een ander teamlid kunt overlaten? Bas: “Interdisciplinair samenwerken betekent allemaal verschillende smaken in één team, en die staan opeens samen voor een buurtgerichte taak. Hoe zorg je nou dat alle teamleden een heleboel generalistische kennis en kunde krijgen, terwijl er voldoende specialistische kennis overblijft? Wat in ieder geval een werkende factor blijkt te zijn, is de vraag: wat kan ik doen, welke bijdrage kan ik leveren om de ander optimaal in zijn functie te faciliteren?”

Gouddelven

Bas Stuurwold is docent-onderzoeker bij de Academie voor Sociale Studies van de Hanzehogeschool Groningen. Voor hem was uiteraard ook de vraag wat dit praktijkgerichte onderzoek verheldert over wat professionals moeten kunnen. Met andere woorden: wat moeten studenten, de aankomende professionals, leren in hun opleidingen? “Preventief en omgevingsgericht werken is nu helemaal hot”, zegt hij, “Maar dat lukt niet iedereen even goed. De competenties die je daarvoor nodig hebt, zitten wellicht ook nog onvoldoende in de opleidingen. Met dit project wilden we mooie

Fotograaf: Jan Heijningh

voorbeelden onderzoeken. Waar zit het ‘m nou in? Welke impliciete kennis hebben de professionals? Kun je leren om preventief en omgevingsgericht te werken?” Echt contact leggen, dat is essentieel meent Bas. “Aanwezig zijn, aansluiten bij de belevingswereld van de doelgroep. Daarvoor moeten de professionals de ruimte krijgen om te scharrelen. Je weet niet van tevoren wat er nodig is.” Hij knikt naar Axel en zegt: “Wat jij dan doet, leer je niet alleen op school. Maar het is wel cruciaal

Aan dit deelproject werkten mee: Axel Kroeze, Maaike Langenberg, Anita Rolfes, Bas Stuurwold, Lois de Vries en Charlotte Wekker.

DE WOONSCHEPENHAVEN

De woonschepenhaven in Groningen wordt wel omschreven als een drijvende volksbuurt. Het is een gebied aan de rand van de stad Groningen met een kleine 150 bewoners onder wie ongeveer twintig kinderen. De bewoners vormen een hechte gemeenschap met een eigen bestuur en eigen voorzieningen (zoals een buurtboot) en activiteiten (kindermiddag, havenpop). Het Centrum voor Jeugd en Gezin heeft een front-office in de Oosterparkwijk maar geen contact met de woonschepenhaven en de gezinnen. Dit vinden de professionals onwenselijk omdat het CJG de opdracht heeft om toegankelijk te zijn voor alle ouders in de wijk. Daarom kozen ze de woonschepenhaven als case voor het onderzoek CJG ‘Een stap naar voren’.

Advertentie

GGD
Groningen

“Samen werken aan gezondheid. Dat is het devies van GGD Groningen. Gezond zijn is voor ons meer dan alleen ‘niet ziek zijn’. Ook meedoen, welzijn en veiligheid zijn voor ons onderdelen van gezondheid.”

Samen werken aan gezondheid

ggd@groningen.nl | 050 367 40 00 | ggd.groningen.nl

Lois Polstra is lector Arbeidsparticipatie bij het Kenniscentrum Arbeid van de Hanzehogeschool Groningen.

Spannend evenwicht: wanneer wel, wanneer niet loslaten?

Anders werken bevalt de Groningse professionals

Interdisciplinair samenwerken was een nieuwe ervaring voor professionals uit de Oosterparkwijk en Groningen-Zuid. Ze beschouwen het als grote winst om (meer) informatie te delen en nieuwe werkwijzen van elkaar te leren.

In de twee CJG's die aan het project meededen, blijken de maatschappelijk werkers over een groter repertoire te beschikken om erop af te gaan en contacten te leggen met ouders. Het was dus een gouden greep om maatschappelijk werkers te koppelen aan andere CJG-professionals. Door praktisch samen te werken leerden ze elkaars professie kennen en waarderen, durfden ze nieuwe dingen uit te

proberen en hun angsten en onzekerheden te overwinnen. Al doende ontwikkelden ze om de T-shaped kwaliteiten.

Nog niet verankerd in de CJG's
Het interdisciplinaire werken is echter ondanks deze positieve ervaringen nog lang niet stevig verankerd in de CJG's. In de huidige ontwikkeling van de nieuwe sociale

teams in de stad Groningen wordt nog weinig en niet consequent gestuurd vanuit een visie op samenwerking en verbinding. Het is onduidelijk hoe de CJG's zich verhouden tot de sociale teams, wie de regie voert over de ontwikkeling van die teams en wie vanuit het werkveld de trekker is. De CJG-professionals in Groningen vallen daardoor in de praktijk gemakkelijk terug op de monodisciplinaire doelstellingen vanuit de eigen organisatie (GGD, MJD enzovoort).

Verantwoordelijkheid nemen en verantwoordelijkheid geven
De professionals zijn in het algemeen vaardig in preventief werken. Zij weten goed aan te

sluiten bij de leefwereld van ouders en bieden waar nodig lichte hulp en steun en/of verwijzen door. Ze zijn echter meer gewend om verantwoordelijkheid over te nemen dan om verantwoordelijkheid te geven, bijvoorbeeld door te kijken hoe het netwerk van gezinnen en families, en sociale netwerken in een wijk ingezet kunnen worden. Wanneer het slecht gaat of dreigt te gaan met een buurtbewoner of wanneer deze verstandelijke of psychiatrische beperkingen heeft, trekken de professionals de verantwoordelijkheid naar zich toe en halen die dus weg van het informele netwerk. Ouders met wie het goed gaat, staan niet bovenaan het lijstje van de CJG-professionals. Zij richten zich eerder op ouders met hulpvragen of op het in contact komen met zogenaamde hulpmijders. Daardoor verzuimen zij gebruik te maken van de kracht van ouders die minder zwaar belast zijn om informele netwerken tussen ouders tot stand te brengen. Kortom, de CJG-professionals zouden "meer dan nu" samen met ouders en andere burgers kunnen bepalen wat de wijk nodig heeft aan pedagogische kracht en hoe ze daar samen aan kunnen werken. Maar er zit ook een andere kant aan deze constatering. Preventief en omgevingsgericht werken is niet de oplossing voor alle opvoedingsvragen die er spelen bij ouders en in buurten. Wanneer moet de CJG-er juist wel verantwoordelijkheid nemen en ingrijpen? Het is zoeken naar die grens.

Bron: Kassenberg, A. & Doornenbal, J. (2015). Een stap naar voren: preventief en omgevingsgericht werken vanuit het CJG. In: G. van de Luitgaarden (Red.), Transitie tussen hoop en vrees (pp. 43-60). E-book gedownload op 16 maart 2015, van <http://www.dewijkin.nl/wp-content/uploads/2015/02/transitiestussenhoopenvrees.pdf>

Van multidisciplinair naar interdisciplinair werken

De T-shaped professional

Wat is er nodig om omgevingsgericht en preventief te kunnen werken? De professionals moeten elkaar kunnen begrijpen, gebruik kunnen maken van elkaars expertise en elkaar kunnen aanvullen om samen tot innovatieve oplossingen te komen. Dat vraagt om een T-shaped professional die werkt vanuit een interdisciplinair team.

De T-shaped professional moet behalve over expertise in zijn eigen vakgebied ook beschikken over meer generalistische vaardigheden, die de horizontale as van de T vormen.

- Deze generalistische vaardigheden zijn:
- **Lerende en innovatieve vaardigheden.** De professional kan bijdragen aan en werken vanuit een gezamenlijke visie en perspectief op omgevingsgericht en preventief werken met ouders en kinderen; heeft een nieuwsgierige en onderzoekende houding; durft intercollegiale consultatie te vragen; denkt en handelt out of the box, heeft ontwerpende en creatieve vaardigheden; kan samen met collega's plannen maken; kan doelmatig en planmatig werken en trekt lering.
 - **Persoonlijke en sociale vaardigheden.** De professional kan omgaan met verschillen

tussen professionals, ouders en jongeren; zoekt actief de samenwerking met collega's, vrijwilligers, ouders en kinderen; beschikt over communicatieve vaardigheden (kan luisteren, vragen stellen, aandachtig zijn, beschikbaar zijn, grenzen aangeven).

- **Media- en ICT-vaardigheden.** De professional heeft kennis van (nieuwe) technologie ten behoeve van de samenwerking met collega's, vrijwilligers, gezinnen en sociale netwerken; past nieuwe technologie toe om netwerken en gezinnen te ondersteunen met informatie en advies.

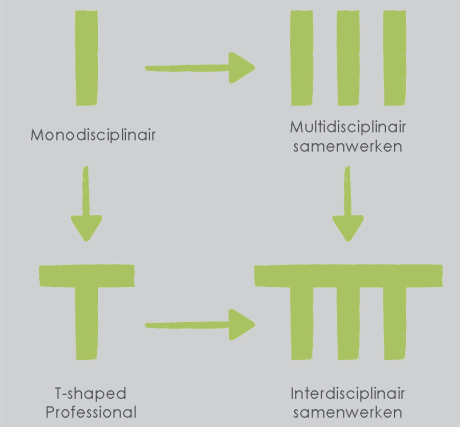
Een interdisciplinair, T-shaped team is:

1. Integraal vakbekwaam. De teamleden hebben kennis van en respect voor elkaars bijdrage en de rol van andere disciplines en er zijn geen (voor)oordelen. Het team is complementair samengesteld naar disciplines en rollen.

2. Lerend en innoverend. Het team werkt vanuit een gedeelde waarde en een gezamenlijke visie en weet dat perspectief ook te verwoorden. Het team heeft in dialoog duidelijke doelen vastgesteld. De teamleden leren samen en trekken als team lering uit het handelen. Het team werkt met gezamenlijke bronnen en dossiers die delen van kennis bevorderen.
3. Samenwerkend. Ieder teamlid beschikt over communicatieve vaardigheden in samenwerking, overleg en conflictantering. In het team is er effectief leiderschap en een goede mix van openheid en structuur. Men weet van elkaar wie verantwoordelijk is voor wat, vanuit erkende ongelijkheid. Het team werkt vanzelfsprekend samen met ouders, gebruikt netwerken in de buurt en activeert vrijwillige inzet.
4. ICT-proof. Het team heeft kennis van en gebruikt (nieuwe) media voor samenwerking en zichtbaarheid zowel intern in het CJG als naar buiten (ouders en omgeving).

Bron: Kassenberg, A. & Doornenbal, J. (2015). Een stap naar voren: preventief en omgevingsgericht werken vanuit het CJG. In: G. van de Luitgaarden (Red.), Transitie tussen hoop en vrees (pp. 43-60). E-book gedownload op 16 maart 2015, van <http://www.dewijkin.nl/wp-content/uploads/2015/02/transitiestussenhoopenvrees.pdf>

Voor teamontwikkeling en professionalisering van T-shaped professionals is integraal leiderschap onontbeerlijk. Een interdisciplinair CJG-team vraagt om een leider die vanuit een ongedeelde opdracht stuurt op gezamenlijke waarden, op een gedeelde visie, op samen leren en op teamontwikkeling.

De casus:

Een wijk waar iedere bewoner zich thuisvoelt

Rijtjeshuizen, galerijwoningen, portiekflats, vijvers, veel groen, scholen en speeltuintjes... Corpus den Hoorn is het prototype van een jaren zestig-wijk. De afgelopen jaren werden panden gesloopt om plaats te maken voor koopwoningen en er werd veel verhuurd. Met de komst van nieuwe bewoners werd de buurt nog meer een smeltkroes van leefstijlen en culturen. Ook de sociaal-economische verschillen tussen de bewoners werden groter. Niet iedereen heeft altijd even veel begrip voor elkaar. Corpus staat bekend om overlast van rondhangende, blowende en lawaaijerige jongeren. Er is veel ruzie en er wordt gepest, door jongeren én ouders. Projecten om dit aan te pakken liepen stuk. Professionals zagen preventief en omgevingsgericht werken als een nieuwe kans.

Uit het onderzoeksverslag:

Doe het samen

De CJG-consulent en de jeugd- en jongerenwerker gingen op zoek naar 'medestanders'. De een vroeg moeders die regelmatig de huiskamer van het CJG bezoeken naar mogelijke oplossingen voor de slechte sfeer in de wijk. Pak eerst het pesten aan, was de boodschap. De ander zocht de jongeren op en sprak met hen over hoe zij zelf dachten een einde te maken aan de conflicten. De werkwijze, voortgang en resultaten koppelden ze terug naar elkaar maar ook naar het brede wijkteam, waar bijvoorbeeld ook de sociaal verpleegkundige, de GGD-arts en de maatschappelijk werker deel van uitmaken. "Iedereen die in de wijk werkt en tegen deze problematiek aan loopt, zat regelmatig met elkaar om tafel. Samen keken we: wat ervaren we nu precies, wat kan ik vanuit mijn deskundigheid betekenen, wat kunnen we voor elkaar betekenen", vertelt CJG-consulent Ciska van Hes.

"We hebben de ouders en kinderen zelf een oplossing laten organiseren. Een aantal jongeren wilde graag koken voor de ouders. Het pesten is de wereld niet uit, maar men kent elkaar nu. De sfeer in de wijk is verbeterd."

Aan dit deelproject werkten mee: Ciska van Hes, Mona Flohr, Monique Huizinga, Robin Kleian, Bonne Koks, Helena Schildt en Tamara Westra vanuit het CJG Zuid en Ninja Honing en Charlotte Wekker, docent-onderzoekers Hanzhoheschool Groningen.

Praktijkvoorbeeld

Koken tegen pesten

Belletje drukken, geschreeuw, muziek tot 's avonds laat, kinderen die weggepest worden uit de speeltuin, vernielingen, noem het maar. "Dit stukje Groningen-Zuid had het allemaal", zegt CJG-consulent Ciska van Hes. De pesters en gepesten waren in beeld bij individuele professionals, toch kregen die maar geen vat op het probleem. Sinds ze elkaars kennis en kunde kennen én inschakelen, is het anders.

's Zomers zit ze vaak in de speeltuin. Met een thermoskan thee, koffie of limonade, om het maken van een praatje met de moeders, vaders en kinderen makkelijker te maken. Ciska is de oren en ogen van de buurt. "Wat er nu weer gebeurd is, hoor ik dan, kinderen van dat ene gezin zijn alweer gepest en willen niet meer buitenspelen. Ik vraag door: wat betekent dit voor jou, weet jij een oplossing, wat zou jij kunnen doen, ken jij iemand die daar over wil meedenken?" Dat is hoe de CJG-consulent omgevingsgericht werken invult. Net als haar collega Mona Flohr, die zich richt op de pubers en jong-volwassenen in de wijk.

Leren van elkaar
Anderen uit het CJG-team, bijvoorbeeld de sociaal verpleegkundige of de maatschappelijk werker, kunnen voor hun werk niet op straat gaan zitten, observeren en gesprekjes aanknopen. Ciska: "Maar dat zijn wel professionals die kunnen bijdragen aan een oplossing. We begonnen elkaar te vragen 'wat kan jij betekenen in deze situatie', of 'hoe kan ik jou helpen'." De volgende stap was dat de professionals met elkaar op huisbezoek gingen, in wisselende combi's. Bijvoorbeeld de kinderwerker met de jeugd- en jongerenwerker, de opbouwwerker met de maatschappelijk werker, de jeugdwerker met de sociaal verpleegkundige en noem maar op.

"Onze vraag aan de ouders en jongeren was: we willen dat iedereen hier met plezier in de wijk woont en daar hebben we jullie voor nodig. Doen jullie mee? Dat lag open op tafel, geen verborgen agenda's. Zo ontstond er draagvlak onder de pesters, gepesten en ouders. De jongeren bedachten zelf wat ze wilden doen: koken voor hun ouders."

Aanknopingspunten
In de keuken was er geen sprake meer van kampen, de jongeren werkten dan weer met de een, dan weer met de ander. Een Japanse moeder gaf een workshop sushi-maken, er was een buitenkeuken... Er kwamen vaders, moeders, opa's, oma's eten, en natuurlijk de betrokken professionals. "En buurtbewoners die we nog niet eerder hadden bereikt", vertelt Ciska. "De jongeren kijken met veel trots terug op de kooksessie en de ouders hebben ervaren: dit is gezellig. Het kan ook leuk zijn in onze buurt."

De dag leverde ook veel op voor de professionals. Goede gesprekken

en informatie waar ze mee verder kunnen. Aanknopingspunten voor een themabijeenkomst over geld, activiteiten rond moederdag en vaderdag, vaak georganiseerd door de jongeren zelf. De professionals faciliteren. Ciska: "We leerden bijvoorbeeld pubermeiden van elf tot veertien jaar hoe ze een vergadering moeten houden, hoe ze de taken verdelen. De een notuleert, de ander zit voor... Dat is goed voor hun gevoel van eigenwaarde. En de ouders die naar zo'n bijeenkomst komen, zien dat het niet allemaal even hoogdravend hoeft te zijn, dat zij zelf een bijdrage kunnen leveren."

Waarom geen pestprotocol?
De professionals kozen niet voor een pestprotocol. Dat was een bewuste keuze. "Dan heb je wel een tastbaar resultaat maar ook een resultaat dat niet van de bewoners zelf komt", zegt docent-onderzoeker Ninja van der Honing, die betrokken was bij het project in Groningen-Zuid. "En dus geen draagvlak. En het zou ook niet werken als je het vanuit

de scholen organiseert. Ten eerste zijn er ook jongeren die naar scholen buiten de wijk gaan, die bereik je dan niet. Ten tweede merkten we in Corpus den Hoorn dat de scholen 'eilandjes' waren in de wijk, er was weinig contact met het CJG en andere instanties en het bleek lastig contact te leggen. Scholen meer betrekken, dat is nog iets waaraan gewerkt moet worden."

Werkzame factoren
Laagdrempeligheid, deskundigheid en de doelgroep betrekken: die succesfactoren voor participatie waren al bekend. "Open deuren leken het, maar hoe belangrijk die zijn, werd in dit project nog eens bevestigd", zegt Ninja. Maar er werd ook een andere belangrijke werkzame factor ontdekt, een voorwaarde om succesvol multidisciplinair met elkaar samen te werken vanuit verschillende organisaties: de professionals moeten bewust bekwaam zijn. Ninja: "Als je preventief en omgevingsgericht werkt, is het nodig dat je vanuit je eigen deskundigheid de verbinding zoekt met andere disciplines. Vaak krijg je te maken met verschillende organisaties, met ieder een eigen visie en aanpak. Om goed samen te werken moet je kunnen uitleggen waarom je de dingen doet zoals je ze doet. Bijvoorbeeld, waarom je een bepaalde interventie doet op dat ene moment. Bij de start van het project constateerden we dat de professionals in Corpus den Hoorn heel veel expertise hadden, maar soms onbewust, intuïtief handelden. Aan het eind handelden ze bewuster bekwaam. Plus dat het heel gewoon is geworden om elkaar te betrekken."

"De sfeer in de buurt werd een verantwoordelijkheid van ons allemaal samen", zegt Ciska. "Ik ben geen hulpverlener maar vind het wel fijn om met een hulpverlener samen naar een probleem te kijken en te zien hoe je elkaar kunt aanvullen. 'Wat ik niet weet, weet jij misschien'."

Aan dit deelproject werkten mee: Mona Flohr, Ciska van Hes, Monique Huizinga, Robin Kleian, Bonne Koks, Helena Schildt, Tamara Westra, Ninja van der Honing en Yvonne Miske.

centrum voor jeugd en gezin GRONINGEN

Vermoed je pesten in de wijk?

- Probeer de signalen in kaart te brengen.
- Overleg met collega's.
- Bespreek de signalen met de jeugdige en/of de ouders.
- Vraag de jeugdige en/of de ouders om toestemming om de signalen in te brengen in het CJG.
- Neem contact op met het CJG en deel de signalen.

CJG Groningen Zuid:
06 10 55 95 37

Het gereedschap
EEN KAARTJE VOOR IN DE PORTEMONNEE

Niet iedere professional signaleert dagelijks mogelijke pestsituaties. Om ervoor te zorgen dat de opgedane kennis in het project niet wegzakt, zetten de deelnemers van het project in Groningen-Zuid de vijf belangrijkste stappen op een klein kaartje. Met daarop wat de professional zelf kan doen, hoe hij het pesten bespreekbaar maakt en dat hij andere professionals kan inschakelen. Simpel en doeltreffend.

Michèle Garnier, dean van de Academie voor Sociale Studies:

“Interdisciplinair werken, dat moet je studenten vanaf jaar 1 meegeven”

Hoe worden studenten voorbereid op preventief en omgevingsgericht werken? Hoe worden zij tot T-shaped professional gevormd? Op de Hanzehogeschool Groningen hebben opleidingen steeds vaker een gezamenlijk programma en daarmee is de hbo-instelling een van de koplopers in Nederland. Maar er valt nog een wereld te winnen, stelt Michèle Garnier.

“De HBO-V’s moeten de wijkverpleegkundige vorm gaan geven. Die werkt preventief en omgevingsgericht en vindt daarbij het maatschappelijk werk en het sociaal werk op haar pad, waar ze mee zal moeten samenwerken en andersom. Wil je de professional van straks daar goed op voorbereiden, dan moet je het onderwijs daarop inrichten”, geeft Garnier als voorbeeld. Monodisciplinair onderwijs in het domein van de Wet maatschappelijke ondersteuning is niet meer van deze tijd, betoogt ze. “Professionals in de wijk moeten elkaars expertise kennen en elkaar optimaal van dienst zijn.”

Samen optrekken

Bij de Hanzehogeschool Groningen kijken de Academie voor Verpleegkunde en de Academie

voor Sociale Studies dus hoe onderwijs over een thema als wijkgericht werken gezamenlijk kan worden aangeboden, zodat studenten Maatschappelijk Werk en -Dienstverlening, Toegepaste Psychologie, Sociaal Pedagogische Hulpverlening en Verpleegkunde weten wat ieder te bieden heeft. “Je moet je kunnen verplaatsen in andere disciplines: wat kunnen die toevoegen aan jouw werkzaamheden en andersom, wat kan jij voor anderen betekenen? Dat willen we onze studenten meegeven vanaf jaar één.”

Kenniswerkplaatsen

De Hanzehogeschool Groningen heeft preventief en omgevingsgericht werken ook ingebed in de kenniswerkplaatsen Healthy Ageing en Jeugd. Hier ontwikkelen de opleidingen van Verpleegkunde,

Gezondheidsstudies, Social Studies, Sportstudies en de Pedagogische Academie gezamenlijk minoren. Ook kunnen de studenten deelnemen aan multidisciplinaire onderzoeksprojecten. Vrijblijvend is het niet. Garnier: “Wil je in de toekomst in een jeugdprofiel afstuderen dan ben ik van mening dat dit in zo’n multidisciplinaire werkplaats zal moeten plaatsvinden. In elk geval moet een student daar ervaring opdoen tijdens zijn opleiding.”

Niet wachten, gewoon beginnen

Maar de ontwikkelingen in het onderwijs gaan soms langzaam, vindt Garnier. “Eigenlijk moet je sneller zijn dan de ontwikkelingen in de samenleving en dat lukt ons niet altijd. Je zit met afspraken, wet en regelgeving, accreditaties: allemaal eisen waar je aan moet voldoen. Dat is goed maar werkt ook belemmerend.”

Vernieuwen kan echter ook binnen de bestaande kaders en curricula: “Studenten leren preventief en omgevingsgericht werken nu ook via innovatieve projecten met het werkveld, zoals het CJG-project ‘Een stap naar voren’. Daar doen ze praktijkervaring op met de veranderende realiteit. Docenten die deelnemen aan vernieuwende projecten vertellen hierover in hun colleges, ook dat draagt bij.”

Garnier stelt verder dat de samenleving zelfzoekende is als het gaat om de betekenis en inrichting van de participatiemaatschappij. “In onze kenniswerkplaatsen helpen we mee met de invulling daarvan, ook studenten helpen daar met hun onderzoeksprojecten

aan mee.” Preventief en omgevingsgericht werken en de T-shaped professional krijgen niet alleen vorm via in beton gegoten curricula, wil ze maar zeggen. “Ook binnen het bestaande onderwijs kun je studenten opleiden voor een werkelijkheid die voortdurend verandert.” Wat helpt bij deze veranderingsprocessen is het ontwikkelen van om- en bijscholing voor professionals samen met het werkveld. “Docenten doen hierbij veel inspiratie op en gebruiken die ook weer in hun lessen aan de studenten.”

“Het project was niet altijd even makkelijk en het liep soms wat stroef. We hebben gemerkt dat ook wij een stap naar voren moesten doen: de hogeschool uit en de wijk in! Zo’n project lukt niet als je achter je bureau blijft zitten.”

Yvonne Miske en Ninja Honing, docent-onderzoekers Hanzehogeschool Groningen

STAP NAAR VOREN

Preventief en omgevingsgericht werken met ouders en kinderen

HoeenWat?

1. Hoe begin je?

Wijkanalyse: wat is het?

Voorbeelden van wijkanalyses

Organisatorische randvoorwaarden

2. Wat ga je doen?

Doelstellingen en prestatieindicatoren

Partners in de uitvoering

De T-shaped professional

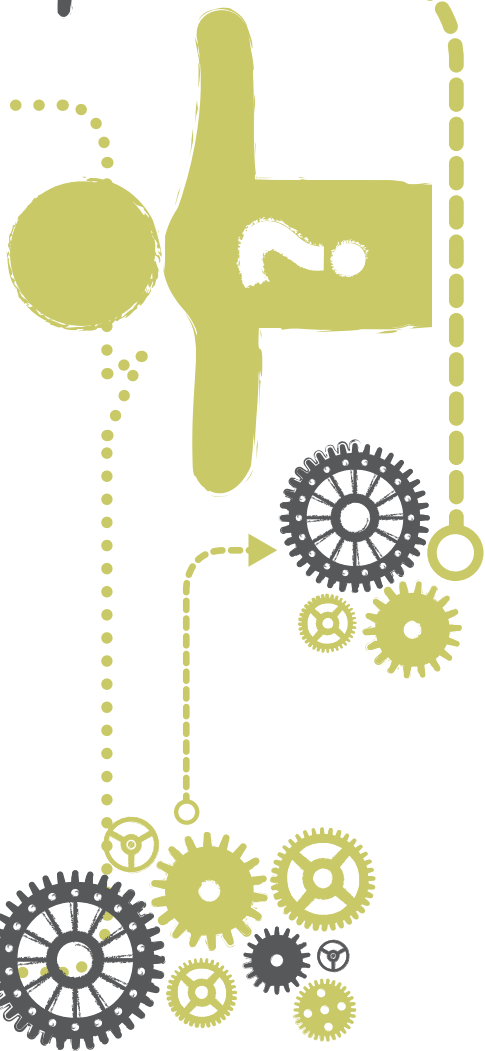
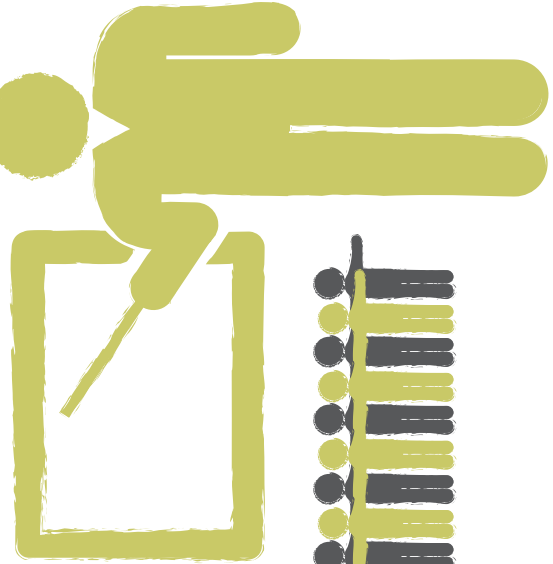
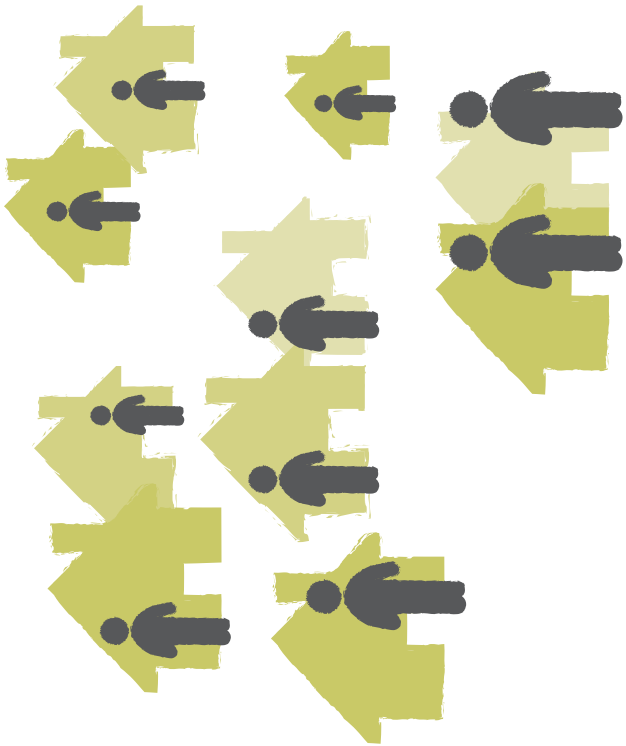
Deskundigheidsbevordering

3. Wat zijn de ervaringen?

Werkzame factoren

Voorbeelden van de uitvoeringspraktijk

Interviews met betrokkenen

Deze infographic presenteert de opbrengsten van het project ‘CJG, een stap naar voren’ en bevat algemene informatie over preventief en omgevingsgericht werken. Kijk voor de volledige infographic, inclusief downloads op www.eenstapnaarvoren.nl

Hanzehogeschool Groningen
University of Applied Sciences

MASTER YOUR CAREER!!

Werk je al geruime tijd (minimaal 3 jaar) in het sociaal-maatschappelijke werkveld en ben je in het bezit van een bachelor-diploma? Ben je ambitieus en wil je verder groeien tot een master-professional? Dan is de Master Social Work iets voor jou! De opleiding legt een nauwe verbinding met de beroepspraktijk en biedt de mogelijkheid om op basis van brede theoretische kennis als senior-professional te analyseren, innoveren, adviseren en verbinden. In het veranderende werkveld zijn dat de kwaliteiten waar grote behoefte aan is.

De Master Social Work is een samenwerking tussen de Hanzehogeschool Groningen en NHL Friesland. De opleiding wordt afwisselend in Groningen en Leeuwarden gegeven door docenten en lectoren van beide hogescholen.

Meer informatie: mastersocialwork@org.hanze.nl

Hanzehogeschool Groningen
Professionals en Bedrijven

Hanzehogeschool Groningen Professionals en Bedrijven, uw partner in scholing en ontwikkeling!

Sociaal werk met visie op de toekomst

Het sociale domein is volop in beweging. Participatie, zelfredzaamheid en eigen kracht zijn begrippen die een belangrijke rol spelen in de hulp- en dienstverlening. Taken verschuiven van de rijksoverheid naar gemeenten. Deze veranderingen vragen om goed toegeruste professionals. Naast scholing op maatschappelijke trends hebben wij de kennis en ervaring in huis om u of uw medewerkers op te leiden op het brede sociaal-agogische terrein en om door onderzoek tot innovatieve oplossingen te komen.

Professionals en Bedrijven is de naam voor de dienstverlening van de Hanzehogeschool Groningen die mensen ondersteunt bij hun professionele ontwikkeling en bedrijven bij de (competentie-) ontwikkeling van hun medewerkers. Uw eigen talenten en ervaringen vormen de basis voor uw succes en het succes van anderen. Andersom kunnen anderen een bron van inspiratie voor u zijn.

Delen van kennis en ervaring is ons inziens onmisbaar, op welk gebied dan ook. Wij ontwikkelen ons continu en werken graag samen met organisaties en medewerkers die dat ook doen. Vandaar dat wij onze opleidingen op maat en in co-makership met u en uw organisatie vormgeven. Uw vraagstukken vormen onze opleiding en wij vinden met u het passende antwoord!

Informatie

Heeft u een scholingsvraag voor uzelf of voor uw medewerkers?

Justus van der Feen: (050) 595 70 61 of 06 53 88 12 51 - j.j.van.der.feen@pl.hanze.nl

en Bas Stuurwold: (050) 595 32 56 of 06 20 95 23 46 - b.stuurwold@pl.hanze.nl

adviseren u graag op maat.

Professionals, studenten en onderzoekers: leren doen ze allemaal

Een preventief, vroegtijdig en ‘licht’ ondersteuningsaanbod en het mobiliseren van de eigen kracht van gezinnen en hun sociale netwerk zijn de nieuwe opdrachten voor professionals die werken met ouders en kinderen. Maar wat is preventief en omgevingsgericht werken nu eigenlijk precies? Welke definitie kun je eraan geven? Doen professionals het al? Kun je het leren? Wat hebben professionals nodig om het te kunnen waarmaken? Welke knelpunten en dilemma's zijn er aan te wijzen?

Praktijkgericht onderzoek kan dit soort vragen uit de praktijk helpen beantwoorden. Studenten en docent-onderzoekers van de Hanzehogeschool Groningen en professionals van twee CJG's uit de stad Groningen gingen er samen mee aan de slag – en leerden er allemaal van. “Praktijkgericht onderzoek speelt zich af in de driehoek van werkveld, onderzoek en onderwijs. Je wilt dat alledrie die partijen zichzelf kunnen verbeteren en zo profijt van het project hebben”, zegt projectleider dr. Annelies Kassenberg van het lectoraat Integraal Jeugdbeleid.

De professionals gingen onwillekeurig bewuster naar hun eigen handelen en dat van collega's kijken. Studenten zagen het dagelijks werk in de beroepspraktijk en hoe dat zich verhoudt tot wat ze leren in hun opleiding. En de docent-onderzoekers deden inhoudelijke kennis op

over het onderwerp en over de competenties die hun studenten in de opleiding zouden moeten meekrijgen, maar natuurlijk ook over hoe je zo'n onderzoek procesmatig aanpakt. In dit project speelde bijvoorbeeld dat de mensen op de werkvloer, die tijd in het project moesten steken, niet degenen waren die om dit onderzoek hadden gevraagd. “Voor hen professionals kwam het er bij. Ze moesten het doen naast hun andere werk met een hoge caseload en veel administratief werk; de extra uren die ze ervoor kregen, verdwenen daardoor zomaar in de dagelijkse drukte als ze niet oppasten,” zegt Annelies. De wereld van de jeugdzorg is bovendien juist nu sterk in beweging door de transitie naar de gemeente. Maar, vindt lector Integraal Jeugdbeleid dr. Jeannette Doornenbal: “Je doet onderzoek in de levende werkelijkheid. Dat is altijd zo, je kunt niet wachten tot alles rustig is.”

Een stap naar voren
Het onderzoek begon met een verkenning van het onderwerp en het in kaart brengen van de startsituatie in de wijken. Ten eerste inventariseerde een team studenten wat er al bekend is over preventief en omgevingsgericht werken en welke goede voorbeelden er zijn, zowel in Nederland als in diverse buitenland. Andere studenten maakten wijkanalyses van de betrokken wijken, met bijvoorbeeld demografische en sociaal-economische cijfers, maar ook ervaringen van ouders over bijvoorbeeld de opvoedingssteun die zij binnen de wijken van hun familie krijgen. En in een derde deelonderzoek gingen koppels studenten ‘het veld in’ om te kijken hoe professionals hun werk feitelijk deden. Ze liepen mee en observeerden het dagelijks werk van de CJG-consulenten, MJD-ers, GGD-verpleegkundigen en andere professionals van het CJG. Uit die observaties haalden ze relevante onderwerpen waarover ze vervolgens de professionals interviewden. Tot slot werden deze thema's besproken in focusgroepen van professionals. Zo bouwden ze stapsgewijs aan een praktische, concrete definitie van preventief en omgevingsgericht werken; spoorden ze knelpunten en dilemma's op.

In de tweede fase van het project gingen de professionals uit de twee wijken in kleine experimenten concreet aan de slag met preventief en omgevingsgericht werken. Regelmatig kwamen de teams bijeen met de onderzoekers, waarbij ze steeds uitgebreid bespraken wat de professionals deden, hoe het contact in de wijken verliep en welke resultaten dat opleverde. Een derde stap van het onderzoek was dat achteraf werd onderzocht of de professionals anders waren gaan werken en zo ja, hoe dan. Ze werden opnieuw geobserveerd en er werden interviews gehouden in de CJG's. “Door hieraan mee te werken leerden de studenten heel veel, maar dat gold ook voor de professionals”, zegt Annelies. “Ze gingen bijna vanzelf reflecteren op hun eigen handelen en ontwikkelden zich daarin ook.”

Een basis van feiten

Wat speelt er, wat zijn de problemen, waar gaan we op focussen? Het startpunt voor activiteiten van het CJG zou idealiter altijd een scherpe wijkanalyse moeten zijn.

In de beide onderzochte buurten van het project CJG ‘Een stap naar voren’ onttrok de werkelijkheid zich enigszins aan de wijkanalyses. De (bescheiden) analyses die studenten vooraf maakten, leverden daarom voor de professionals niet zo veel op. Een moeilijkheid was bijvoorbeeld dat de Groningen-Zuid heel groot is en dat de wijkanalyse daardoor te weinig zei over de specifieke buurten en doelgroepen.

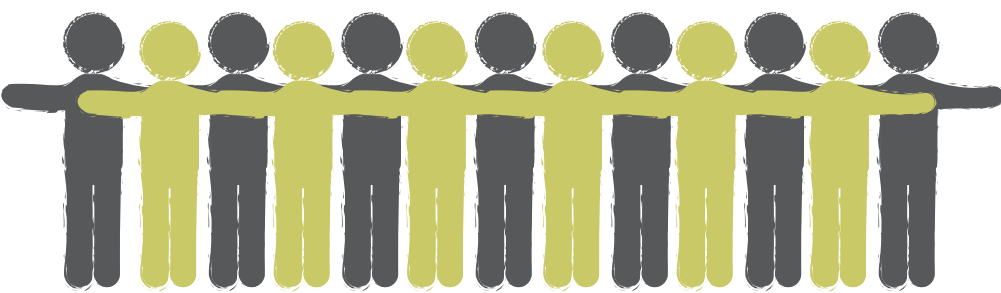
Projectleider Annelies Kassenberg weet voor een volgende keer: “Het is dus nuttiger om juist over een veel kleiner gebied relevante informatie te verzamelen.”

In de Oosterparkwijk speelde het feit dat de bewoners voorzieningen gebruiken in andere wijken dan waar zij volgens de indeling van de instellingen onder vallen. De meeste kinderen in de woonschepenhaven (volgens

de gebiedsindeling van de CJG's onderdeel van de Oosterparkwijk) gingen bijvoorbeeld naar school in een andere, aanpalende wijk, Lewenborg. Zouden hun ouders hulp of opvoedingsondersteuning zoeken, dan zou dat dus eerder bij het CJG in Lewenborg zijn. En de wijkagent die de woonschepenhaven onder zijn hoede had, was gestationeerd in Haren. Achteraf zou je je kunnen afvragen of het wel logisch was dat de professionals van het CJG Oosterpark aan de slag gingen in de woonschepenhaven.

De woonschepenhaven bleek bovendien bij nader inzien een minder problematische

buurt te zijn dan de professionals dachten. Het beeld moest behoorlijk worden bijgesteld toen de professionals er daadwerkelijk gingen kijken en praten. Er vinden allerlei buurtactiviteiten plaats, er zijn actieve buurtbewoners en er werden minder risicosituaties voor kinderen gesignaleerd dan de professionals vooraf vreesden. “Zo zie je maar weer hoe belangrijk fact-checking is!”, benadrukt lector Jeannette Doornenbal.

Advertentie

Ouder en kind

samen een stap
naar voren

MJD adviseert en helpt bij vragen over opvoeden en opgroeien in het gezin.

Dit doen we bij u in de buurt, samen met het CJG en andere organisaties.

www.mjd.nl

‘Eigen kracht groeit als de hulpverlener opzij stap’

Resultaat boeken met de handen op de rug

Preventief en omgevingsgericht werken is een noodzakelijke stap in betere zorg voor kinderen en gezinnen. Daarvan is Anita Schnieders, senior beleidsadviseur Transformatie Jeugdhulp bij de gemeente Groningen, overtuigd. Een stap naar voren? “Misschien kun je beter zeggen: een stap opzij. Je geeft de ander ruimte om zijn eigen kracht te ervaren en die te laten groeien.”

Anita wil de professionals in de jeugdzorg graag een hart onder de riem steken. Anders werken hoeft helemaal niet moeilijk te zijn. “Het bijzondere en ook de kracht van preventief en omgevingsgericht werken zit ‘m in de simpelheid. Schuif dat bestaande takenpakket en die productencatalogus maar even terzijde. Maak gebruik van de informele

momenten. Vraag je af: wat kunnen deze mensen aan elkaar hebben, en probeer dat te versterken. Niet van tevoren bedenken wat je moet doen, maar contact maken, luisteren, zien en verbinden.” En ook: niet alleen focussen op ‘probleemgevallen’, maar juist beginnen bij de kracht die er al is. “Het is belangrijk om ook juist de groep aan te

moedigen waar niet veel mee aan de hand is, zodat je die sterke schouders verder versterkt en je daar de kracht kunt organiseren voor de groep die het moeilijker heeft.” Ze vindt het waardevol dat een aantal professionals in het project CJG ‘Een stap naar voren’ de kans kreeg om daadwerkelijk te ervaren hoe je dat dan doet. “De bodem is gelegd, nu moeten we doorgaan.”

Verrassing

Om meer vanuit de vraag te werken, is het belangrijk dat hulpverleners leren om minder direct te ondersteunen en juist meer

te luisteren. Eigenlijk doen ze dus niet zozeer een stap naar voren, maar een stap opzij, meent Anita. “Het gaat erom ruimte geven aan ouders en hun netwerk zodat die ontdekken en ervaren dat ze zelf ook heel veel kunnen. Dan krijgt die eigen kracht de ruimte om te groeien. Dat je met de handen op de rug ook heel veel resultaat kunt boeken, is een hele ontdekking voor hulpverleners.” Dit is wennen, en niet alleen voor de professionals. Niet van tevoren weten wat je op de werkvloer precies gaat doen, is ook voor de instelling natuurlijk moeilijk.

Hoe maak je je opdrachtgever duidelijk dat je als instelling je geld waard bent? Daar zit wel een punt. De professionals moeten van hun leidinggevendende ruimte krijgen, ruimte om stap voor stap resultaat te boeken juist door anderen ‘het werk’ te laten doen. “De professionals mogen dus niet te strakke resultaatverplichtingen krijgen”, zegt Anita. “Je kunt ‘aanwezig zijn’ ook aanmerken als een resultaat. Het is een onderdeel van het werk, en zo moet dat dus ook gezien worden.”

Voor een buitenstaander is het makkelijk om preventief en omgevingsgericht werken weg te zetten als ‘alleen maar een beetje koffiedrinken’, vreest Anita. “Je krijgt al gauw de vraag: koffiedrinken of samen liedjes zingen zoals dat bij het CJG wel gebeurt, is dat

nou zo belangrijk? Ja! Dat zijn die informele momenten waarop jonge ouders andere ouders ontmoeten en zien dat ze er niet alleen voor staan in de opvoeding.”

Anita Schnieders
Senior beleidsadviseur Transformatie Jeugdhulp
Gemeente Groningen

De cirkel doorbreken

Kinderen hebben de toekomst, vinden we allemaal. Maar er is grote ongelijkheid in kansen. Kinderen uit een achterstandsmilieu moeten veel harder knokken om later een succesvol leven te leiden. Veel kinderen gaan dit gevecht niet aan omdat ze geen ander perspectief zien dan het voorbeeld dat ze thuis meekrijgen. Vaak zijn het kinderen uit gezinnen die al generaties lang in achterstand leven. En precies dat moet doorbroken worden.

Ik ben in 1961 geboren als kind van zwakbegaafde ouders. Ons gezin was gehuisvest in een speciale wijk: een woonschool. In deze nieuwbouwwijk werden 62 probleemgezinnen geplaatst die moesten 'leren' wonen ten aanzien van het verwerven van inkomen, het omgaan met geld, het voeren van een huishouding en de opvoeding van de kinderen. De wijk had zijn eigen kantoor voor het maatschappelijk werk en een buurthuis. Het was een idealistisch en zeker goedbedoeld project maar helaas volkomen mislukt. En waarom? Voornamelijk omdat volwassen mensen zich niet laten vertellen hoe ze moeten leven.

Dat gold ook voor mijn ouders. Zij wilden de bemoeienissen niet van hulpverleners. Het enige waar ze bij geholpen wilden worden, was het afhouden van de deurwaarders of het treffen van regelingen, bijvoorbeeld als we vanwege huurachterstand uit huis gezet dreigden te worden. Met overloos geduld probeerde de hulpverlening mijn ouders te stimuleren gecontroleerd hun budget te besteden. Jaar in jaar uit bleven ze steken bij

dit probleem. Misschien hoopten ze dat als de financiën op de rit zouden zijn, de rest zou volgen? Waarschijnlijker is dat het te moeilijk was om door de weerstand van mijn ouders heen te breken.

Intussen groeiden wij kinderen op in een omgeving waarin de meeste volwassenen zich slachtoffer wisten. Slachtoffer van de overheid, van de maatschappij. Niemand leerde dat het kan: zelf verantwoordelijkheid nemen. Niemand leerde ons om kansen te zien, de mogelijkheid om dromen waar te maken. In onze omgeving gold: 'Ben je voor een dubbeltje geboren, dan word je nooit een kwartje.' Mijn broers en zussen zijn hetzelfde leven gaan leiden als mijn ouders. En ook hun kinderen, inmiddels jong volwassen, zitten vrijwel zonder uitzondering in een soortgelijke situatie. Overerving heet dat, en mijn familie vormt hierin helaas geen uitzondering.

Als kind riep ik bij buitenstaanders weerstand op vanwege de buurt waar ik vandaan kwam, mijn armoedige aanblik en, als gevolg

daarvan, mijn eigen onzekere houding. Ook op school hadden de meeste onderwijzers geen enkele verwachting van mij, wat ook wel het Pygmalion-effect heet. Ik heb echter een paar keer meegemaakt dat mensen door die weerstand heen braken. Of misschien waren dit van die zeldzame mensen die zich niet lieten leiden door vooroordelen. Vleugels kreeg ik daarvan omdat deze mensen even echte aandacht voor mij hadden, ze me echt zagen. Had ik meer van dit soort ervaringen gehad, dan had ik absoluut ook leren vliegen en was mijn jonge leven wellicht heel anders gelopen. Echter, het maakt die paar ervaringen niet minder dierbaar.

Hoe anders zou het zijn als we de focus meer op de kinderen uit achterstandsmilieus leggen in plaats van op hun ouders? Als we proberen ze te helpen ontdekken dat er een perspectief is. Dat het kan, zelf sturing te geven aan je leven, en dat elke stap in die richting je doet groeien, je een stukje gelukkiger maakt. Hoe anders zou het zijn als we dat vuurtje bij deze kinderen aanwakkeren? Het is mijn overtuiging dat we hiermee de cirkel van achterstand en armoede kunnen doorbreken. Werk je met kinderen uit probleemgezinnen? Onthoud dat je er enorm toe kan doen, ook al lijkt het soms subtiel en zie je niet gelijk morgen het resultaat!

Lucie Kessens geeft lezingen en workshops over dit onderwerp. Christel Jansen beschrijft in het boek *De Woonschool* haar jeugd tussen zwakbegaafden en 'asocialen'.

De voorwaarden voor succesvol preventief en omgevingsgericht werken

Geef professionals de ruimte – én een stevige opdracht

Er zijn ook belangrijke organisatorische voorwaarden voor succesvol preventief en omgevingsgericht werken. Preventief en omgevingsgericht werken moet **een duurzame, collectieve opdracht** zijn, waarbij de professionals ondanks hun verschillende achtergronden werken aan **een gedeelde missie**. De betrokken organisaties moeten het

preventief en omgevingsgericht werken echt willen en bevorderen. Daarbij is het van groot belang dat de uitvoerende professionals de nodige **tijd en ruimte** krijgen. Preventief en omgevingsgericht werken kan niet dagelijks gemeten worden in kwantitatieve prestatie-indicatoren. Het aansluiten bij en contact leggen met de doelgroep en het zoeken naar

manieren om sociale cohesie in de buurt te versterken vereist 'scharrelruimte'. Pas na een poosje scharrelen gaat deze investering van tijd en aandacht in een bepaalde buurt iets opleveren. In de Groningse voorbeelden kwam naar voren dat er nog onvoldoende werd voldaan aan deze voorwaarden en dat dat belemmerend werkte.

"Er is wel een bewustwordingsproces op gang gekomen. Veranderen is schuren en herformuleren en dat kost tijd en energie. Bij dit project is dat extra ingewikkeld, omdat je werkendeweg je eigen kaders moet opzoeken en creëren. We moeten de professionals tijd geven en goed toerusten. Ook hebben we een andere manier van verantwoorden nodig die beter past bij deze nieuwe manier van werken." Yvonne Beishuizen, divisie manager Lokaalgerichte Zorg & Jeugd GGD Groningen.

"Wij zijn vanuit de MJD al jaren geleden begonnen met buurtwelzijn, dus onze medewerkers waren al een stap verder. Je ziet nu in dit project dat er meer verbindingen worden gelegd en dat het breder is dan alleen richting de kinderen. Ik zie wel dat het integrale werken de afgelopen tijd is toegenomen. We moeten nu investeren in de mensen zodat ze leren om interdisciplinair en wijkgericht te werken, niet alleen door scholing maar ook met coaching en casuïstiekbijeenkomsten."

Anja Aaldering, directeur-bestuurder MJD

"Ook al heb je niet precies alle doelen gehaald, het is een zeer waardevol proces geweest. Het neemt mensen mee naar een hoger plan. Je hebt een goede structuur nodig en een helder mandaat. Binnen duidelijke kaders moeten de professionals vrij spelveld krijgen. En ook heel belangrijk: mensen moeten op hun plek blijven! Dat eindelijk wisselen en verkassen is echt hopeloos. Kortom: op alle niveaus moet het licht op groen staan."

Bernadette Dickstra, directeur COP groep

Advertentie

'Een vraag over opvoeden heb je maar zo'

centrum voor jeugd en gezin GRONINGEN

www.cjg.groningen.nl
voor informatie, adressen en openingstijden.

050 367 4992
Telefonische Advisering,
maandag tot en met vrijdag van 8 tot 20 uur.

Wethouder Mattias Gijsbertsen:

Mattias Gijsbertsen heeft in de stad Groningen onder meer Jeugdzorg en Sociale Zaken in zijn portefeuille. Het is nog even doorzetten, maar hij gelooft in de transitie van de jeugdhulp, zegt de wethouder. "Er komt meer rust."

"Als we besluiten om de verantwoordelijkheid lager te leggen, dan moeten we ook de beslissingen accepteren die op dat niveau genomen worden"

"Ik geloof echt in deze veranderingen. De grote kans die deze transitie biedt, is dat professionals die de mensen echt zien, met hun kennis en ervaring de afweging maken wat er nodig is. Daarbij komt dat mensen zelf meer deel worden van hun eigen zorgtraject. Als dan ook nog de regeldruk omlaag gaat, zijn er al met al heel wat winstpunten."

Preventie

"Zorgverleners komen heel vaak pas binnen als er al zo veel gebeurd is... Is er niet veel eerder al een moment geweest dat iemand een andere afweging had kunnen

maken? Preventie, dat is de uitdaging voor de professionals bij deze omslag in hun werk. De resultaten daarvan zijn niet meteen zichtbaar. De overgangperiode is geen feest, dat is duidelijk. Terwijl ze aan de voorkant anders gaan werken, moeten de professionals wel al die zorg blijven geven. De druk is op dit moment extra hoog, maar dat is voor een deel tijdelijk. Kennis, begeleiding, procedures – die hele nieuwe manier van werken moet zich nog uitkristalliseren. Ik kan alleen maar tegen de professionals zeggen: it gets better. Je moet het even doorstaan, maar er komt meer rust."

Vertrouwen

"Voor de gemeente als opdrachtgever is de moeilijkste stap het geven van vertrouwen. Als we besluiten om de verantwoordelijkheid lager te leggen, dan moeten we ook de beslissingen accepteren die op dat niveau genomen worden. Dus geen controleapparaat optuigen waar de inhoudelijke afweging nog een tweede en een derde keer wordt overgedaan. Politiek is dat spannend, want er gaan nu eenmaal altijd dingen mis, hoe je het ook organiseert. Soms maken professionals

een verkeerde afweging en er zijn ook situaties waarin de zorgverleners het nooit goed hadden kunnen doen. Het is politiek een hele stap om dan te zeggen: ja, er is iets misgegaan – en toch blijven we erbij dat dit de beste aanpak is."

Resultaten

"Vertrouwen geven wil niet zeggen dat alles maar kan. We zullen wel administratief toetsen en bijvoorbeeld in de gaten houden of er niet al te grote verschillen ontstaan tussen verschillende teams. Als gemeente gaan we verder in gesprek met de instellingen over wat ze in de praktijk tegenkomen, hoe ze hun afwegingen maken en wat ze nodig hebben. Uiteindelijk is de vraag: wat zijn de maatschappelijke resultaten. Dat is niet eenvoudig vast te stellen, maar daar gaat het wel om."

Ondertussen in Leeuwarden: integraal en innovatief

Jeugdwerker in de klas

Veel leerlingen met gedragsproblemen, een nare sfeer, leerkrachten met de handen in het haar. Toch ging deze klas aan het eind van het schooljaar samen op kamp en gezellig was het ook. Maar daar ging wel wat aan vooraf. Hanny Voskuylen, projectleider Integrale Kindcentra van de gemeente Leeuwarden, gaf het beslissende duwtje.

“In Leeuwarden zijn we bezig met het verbeteren van de doorgaande lijn. Dat betekent onder andere de vorming van integrale pedagogische teams op basisscholen, speelleergroepen – voorheen de peuterspeelzalen – en kinderopvang, om de samenwerking te optimaliseren. Ik begeleid dat proces en zo kom ik op heel veel scholen. Dan signaleer je ook andere kwesties,

dingen waar je eigenlijk niet voor bent maar die om een acute oplossing vragen. Zoals de problemen in die ene klas van een basisschool. De school wist niet hoe ze het zeer moeilijke gedrag van die kinderen, de groepsdynamiek, de reacties van ouders en conflictsituaties moest hanteren. Eigenlijk zou iemand van Jeugdhulp een tijdje moeten meelopen in die klas om kennis over te dragen, want omgaan

met dit soort situaties leer je niet op de Pabo. Ik heb die vraag bij Jeugdhulp neergelegd. Zoiets hebben we nog nooit gedaan, zei men, maar we doen het gezien de bijzondere situatie.

De jeugdwerker was heel praktisch. Ze leerde de leerkrachten bijvoorbeeld dat een regel als ‘we moeten elkaar vertrouwen geven’ niet werkt. Te theoretisch. Dus besprak ze: hoe zorg je dat de leerlingen het snappen, dat de handhaving uitvoerbaar is, hoe stuur je het aan, op welke momenten grijp je in en wat doe je dan? Hoe blijf je de leerkracht die de groep bij elkaar houdt, hoe kan je de groepsdynamiek dan zo beheersen dat je niemand op de gang hoeft te zetten? Van februari tot na de zomervakantie werkte de jeugdwerker in die klas. De groep heeft het schooljaar heel goed afgesloten. Ze gingen zelfs met elkaar op kamp, dat was heel bijzonder.

Op dit moment is er een jeugdwerker aanwezig op deze school om het hele team te leren omgaan met zeer moeilijk gedrag, groepsdynamiek et cetera. Ze bezoekt de klassen en biedt de leerkrachten *learning on the job*. Voor iedere leerkracht worden individuele leerdoelen opgesteld, maar er zijn ook collectieve leerdoelen. Ook coacht ze bij moeilijke situaties. Ze loopt gewoon mee en zegt ter plekke ‘stop, nu ingrijpen want deze situatie vraagt om...’ Dat is voor de leerkrachten ontzettend snel leren. De inzet van een jeugdwerker in de klas is effectief, positief en ook relatief goedkoop, als je dat vergelijkt met wat het zou kosten om een heel team op cursus te sturen.”

De inzet van de jeugdwerker op deze school is een pilot en moet leiden tot een aanpak die ook op andere scholen ingezet kan worden.

Hoe verder?

Het onderzoeksproject CJG ‘Een stap naar voren’ is afgelopen. Het werk van de professionals gaat natuurlijk gewoon door, straks vanuit sociale wijkteams. Wat kunnen zij met de resultaten van het onderzoek?

Het project laat zien dat er (minstens) drie belangrijke vragen beantwoord moeten worden, willen we preventief en omgevingsgericht werken in de praktijk verder ontwikkelen:

1. Hoe zorgen we ervoor dat de interdisciplinaire CJG-teams binnen een globaal vastgelegde structuur van opdracht en regels de ruimte krijgen van hun bestuurders om te improviseren?
2. Hoe kan het CJG als interdisciplinair team samen met ouders lichte, oppervlakkige manieren van samen opvoeden tot stand brengen in aansluiting op wat er in die buurt/wijk/dorp nodig is?
3. Hoe behouden de CJG-teams de noodzakelijke expertise voor vraagstukken die niet door informele banden en contacten zijn op te lossen? En welke expertise is dan nodig?

COLOFON

De projectkrant **Een stap naar voren!** is een uitgave van de Hanzehogeschool Groningen. De krant maakt de resultaten inzichtelijk van het gelijknamige SIA RAAK project ‘Een stap naar voren’ met als penvoerder de Hanzehogeschool Groningen. Betrokken partners zijn: Gemeente Groningen, GGD Groningen, COP Groningen en MJD

Contact:
lectoraatijb@org.hanze.nl
Telefoon: (050) – 595 3853

Redactie
Annelies Kassenberg, Tonny van den Berg,
Matti Blok, Heleen Abrahamse

Tekst
Louwke Meinardi en Helma Erkelens,
Verhalen van het Noorden

Vormgeving
Nog in te vullen

Drukwerk
Nog in te vullen

Drukdatum
31 maart